

ਆਰ. ਸੀ. ਟੈਂਪਲ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਧਾਰਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਇਕੱਤਰੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ

R. C. Temple Da Punjabi Lokdharai Samagri De Ikattarikaran Vich Yogdan

ਮਦਨ ਪਾਲ ਸਿੰਘ (Madan Pal Singh)

ਸਹਾਇਕ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ (Assistant Professor)

ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ (ਪੰਜਾਬ)-146001

Email ID: Madanmuwal01@gmail.com

ਸਰ (Abstract)

ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਆਰ. ਸੀ. ਟੈਂਪਲ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਦੇ ਇਕੱਤਰੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਮਾਨਵ-ਵਿਗਿਆਨੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਉਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ-ਜੀਵਨ, ਗੀਤ, ਸ਼ਬਦ, ਦੰਤ-ਕਥਾਵਾਂ, ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਅਖਾਣਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਦੀ ਮੁੱਖ ਰਚਨਾ 'The Legends of the Panjab' (ਤਿੰਨ ਜਿਲਦਾਂ) ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਦਾ ਮੀਲ ਪੱਥਰ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਲੋਕਧਾਰਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣ ਵਿਧੀ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਸ਼੍ਰੋਤਾਂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ, ਭੰਡਾਂ, ਪਟਵਾਰੀਆਂ, ਮਰਾਸੀਆਂ ਅਤੇ ਢਾਡੀਆਂ ਨੂੰ ਵਰਤਿਆ। ਉਸਨੇ ਨਿਰਜੀਵ ਅਤੇ ਗ਼ੈਰ ਮਾਨਵੀ ਸ਼੍ਰੋਤਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਮਨੁੱਖੀ ਸ਼੍ਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਲੋਕਧਾਰਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਮਾਨਵੀ ਜ਼ਜ਼ਬਿਆਂ ਵਾਲੀ ਸਮੱਗਰੀ ਤੱਕ ਵੀ ਪ੍ਰਾਥਮਿਕ ਸ਼੍ਰੋਤਾਂ ਤੱਕ ਰਸਾਈ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਕੇਵਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸਗੋਂ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ, ਵਰਗੀਕਰਣ ਅਤੇ ਲੋਕਧਾਰਾ-ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਮੁਤਾਲਿਆ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਸਮਝ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਲੋਕਧਾਰਾ ਅਧਿਐਨ ਸੰਬੰਧੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ 'North Indian Proverbs', 'Anthropology as a Practical Science', 'Science of Folklore' ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਉਸ ਦਾ ਖੋਜ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਹਨ। ਟੈਂਪਲ ਨੇ ਲੋਕ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ ਅਤੇ ਜਾਤ-ਪ੍ਰਥਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਵੀ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤੀਆਂ। ਭਾਵੇਂ ਉਸਦੇ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਮੰਤਵ ਸਨ ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਧਿਐਨ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ।

ਕੀਵਰਡ (Keyword): ਲੋਕਧਾਰਾ, ਰੀਤ-ਰਿਵਾਜ, ਲੋਕ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਮਾਨਸਿਕਤਾ, ਸਭਿਆਚਾਰ, ਲੋਕ-ਸਾਹਿਤ, ਲੋਕਧਾਰਾ ਅਧਿਐਨ।

ਪੰਜਾਬ ਆਪਣੀ ਭੂਗੋਲਿਕ ਸਥਿਤੀ ਕਾਰਨ ਭਾਰਤ ਲਈ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੁਆਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਥਲ ਰਸਤੇ ਭਾਰਤ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲਗਭਗ ਸਾਰੇ ਹਮਲਾਵਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਸਤੇ ਹੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਪਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਮੁੰਦਰੀ ਰਸਤੇ ਰਾਹੀਂ ਭਾਰਤ ਆਏ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਉੱਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਬਾਕੀ ਗ਼ੁਲਾਮ ਮੁਲਕਾਂ ਵਾਂਗ ਵਪਾਰਕ ਸੰਬੰਧ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ। ਵਪਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਈਸਾਈ ਮਿਸ਼ਨਰੀਆਂ ਨੇ ਇਥੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਧਰਮ, ਭਾਸ਼ਾ, ਲੋਕ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਤੋਂ ਹੀ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕ-ਸਾਹਿਤ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੀ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕ ਬਾਈਬਲ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਆਧੁਨਿਕ ਭਾਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰਵਾਇਆ ਤਾਂ ਕਿ ਇਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਸਕਣ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਗ਼ੁਲਾਮ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕੰਮ

ਕੀਤਾ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ, ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਹਕੂਮਤ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ। ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੇ ਮਕਸਦ ਨਾਲ ਈਸਾਈ ਮਿਸ਼ਨਰੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ਰਧਾ ਰਾਮ ਫਿਲੌਰੀ ਤੋਂ ਦੋ ਪੁਸਤਕਾਂ 'ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਥਿਆ' (1866) ਅਤੇ 'ਪੰਜਾਬੀ ਬਾਤ-ਚੀਤ' (1875) ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈਆਂ। 'ਪੰਜਾਬੀ ਬਾਤ-ਚੀਤ' ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਡਾ. ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ,

“ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ-ਸੂਭਾ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰ, ਲੋਕ-ਜੀਵਨ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਮੁੱਢਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਲਈ ਲਿਖਵਾਈ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਗ਼ੁਲਾਮ ਰੱਖ ਸਕਣ।”

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ 1839 ਈ. ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਅਤੇ 1849 ਈ. ਵਿੱਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਉੱਤੇ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ। 1857 ਈ. ਦੇ ਵਿਦਰੋਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਰਾਜ ਕਰਨ ਲਈ ਇਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਇਸੇ ਲਈ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਦਰੋਹਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ/ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕਧਾਰਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਕਿਸੇ ਸਮੂਹ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਲੀ ਅਨੁਸਾਰ,

*“ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਇਹ ਸੋਚੀ-ਸਮਝੀ ਨੀਤੀ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਲਾਮ ਦੇਸ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਲੋਕਧਾਰਾ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਬਸਤੀਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਇਹ ਸਮਝ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਧਾਰਾ ਅਤੇ ਮੌਖਿਕ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਗੁਲਾਮ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੰਸਾਰ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।”*¹²

ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਅਧਿਐਨ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਅਧਿਐਨ ਦੋਹਰੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਸੀ: ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਬਸਤੀਆਂ ਦੀ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਨੂੰ ਘਟੀਆ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਪੱਛਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਨੂੰ ਸਭਿਅਤਾ ਦੀ ਪੌੜੀ ਉੱਤੇ ਉੱਚਾ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਦਿਖਾਉਣਾ। ਆਪਣੀਆਂ ਬਸਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ, ਵਪਾਰ ਵਧਾਉਣ, ਕਬਜ਼ੇ ਨੂੰ ਲੰਮਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟਤਾ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤੀ/ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਕੰਮ ਸਿਰਫ ਭਾਰਤ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ-ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ। ਈਸਾਈ ਮਿਸ਼ਨਰੀਆਂ ਨੇ ਇਥੋਂ ਦੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਸ਼ਬਦ-ਕੋਸ਼ ਅਤੇ ਵਿਆਕਰਣ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈਆਂ। ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਿਆਕਰਣ ‘Grammar of the Panjabi Language’ (ਵਿਲੀਅਮ ਕੈਰੀ) ਵੀ ਈਸਾਈ ਮਿਸ਼ਨਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਧੇ-ਅਸਿੱਧੇ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹਕੂਮਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣ ਲਈ ਭਾਰਤੀ/ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਮਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਲੋਕਧਾਰਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ। ਟੈਪਲ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੁਸਤਕ ‘Anthropology as a Practical Science’ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਟੈਪਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਦੇ ਪੜਦਾਦਾ ਸਰ ਜੇਮਜ਼ ਰਿਵੈਟ ਕਾਰਨੈਕ ਵੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬੰਬੇ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸੀ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਟੈਪਲ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸਰ ਰਿਚਰਡ ਟੈਪਲ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਿਵਲ ਅਫਸਰ ਵਜੋਂ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜ ਕਾਲ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਬੰਬੇ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸੀ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਵੀ ਰਹੇ। ਇਸ ਪਰਿਵਾਰਕ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਦਿਆਂ ਰਿਚਰਡ ਕਾਰਨੈਕ ਟੈਪਲ ਨੇ ਵੀ ਇਹੀ ਰਸਤਾ ਚੁਣਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਜਨਮ 15 ਅਕਤੂਬਰ 1850 ਈ. ਨੂੰ ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਮੁੱਢਲੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਕਰਨਲ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਉਹ ਸਿਰਫ

ਇਕ ਫੌਜੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਕਾਬਿਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ, ਲੋਕਧਾਰਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿਕ ਅਤੇ ਮਾਨਵ-ਵਿਗਿਆਨੀ ਵੀ ਸੀ। ਟੈਪਲ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਰਿਹਾ ਉਸ ਨੇ ਉਥੋਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਲੋਕਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਡੂੰਘੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲਈ। ਬਰਮਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਉਸ ਨੇ ‘The Thirty-Seven Nats’ ਲਿਖੀ ਅਤੇ ਅੰਡੇਮਾਨ ਨਿਕੋਬਾਰ ਟਾਪੂਆਂ ‘ਤੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਉਸ ਨੇ ਅੰਡੇਮਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਵਿਆਕਰਣ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤੀ/ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਸਿਰਫ ਰਾਜ ਕਰਨ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸਗੋਂ ਉਦਯੋਗਿਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਧੇ ਹੋਏ ਉਤਪਾਦਨ ਨੂੰ ਵੇਚਣ ਅਤੇ ਕੱਚਾ ਮਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਮੰਡੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਵੀ ਇਹ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਪਾਰ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਕਈ ਗੁਣਾ ਵੱਧ ਗਿਆ।

ਲੋਕਧਾਰਾ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਬਹੁਤ ਬਾਅਦ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਪੱਛਮੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਉੱਨ੍ਹੀਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਅੱਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਜਿੱਥੇ ਲੋਕਧਾਰਾ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕਤਾ ਨਾਲ ਹੈ ਉਥੇ ਲੋਕਧਾਰਾ ਅਧਿਐਨ ਇਸ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜ ਕਰਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਨਾਲ ਹੈ। ਚਿੰਤਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਲੋਕਧਾਰਾ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਤਰਕ, ਬੁੱਧੀ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਲੋਕਧਾਰਾ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਚੇਤਨਾ/ਅਰਧ-ਚੇਤਨਾ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਉਪਜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਧਾ, ਡਰ, ਪਰੰਪਰਾ, ਭਾਵੁਕਤਾ ਆਦਿ ਤੱਤ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਲੋਕਧਾਰਾ ਅਧਿਐਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਣਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਵਰਤਾਰੇ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਲੋਕਧਾਰਾ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਲੋਕ-ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੋਕ-ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਕਈ ਵੰਨਗੀਆਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਲੋਕ-ਕਥਾ ਵੀ ਲੋਕ-ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਇੱਕ ਵੰਨਗੀ ਹੈ। ਲੋਕ-ਕਥਾ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਲੋਕ-ਮਨ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਟੈਪਲ ਨੇ ਵੀ ਭਾਰਤੀ/ਪੰਜਾਬੀ ਅਵਚੇਤਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਲੋਕ-ਕਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮੁੱਢਲਾ ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਟੈਪਲ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਤਿੰਨ ਜਿਲਦਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕ ‘The Legends of The Panjab’ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੀਲ ਪੱਥਰ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਵੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ :

Notes on the Transliteration of the Burmese Alphabet Into Roman Characters; to which is Attached a Note on the Vocal and Consonantal Sounds of the Peguan or Taling Language (1876), An Account of the Country Traversed By the Second Column of the Tal-Cho'tia'li Field Force in the Spring of 1879 (1880), A Dissertation on the Proper Names of Panjabis, with special reference

to the Proper Names of Villagers in the Eastern Panjab (1883), Wide-Awake Stories (1884), Notes on Antiquities in Ramannadesa (1894), A Theory of Universal Grammar as Applied to a Group of Savage Languages (1899), The Commercial Value of Wireless Telegraphic Communication with the Andaman & Nicobar Islands (1900), A Grammar of the Andamanese Language (1902), Andaman and Nicobar Islands Report on the Census 1901 (1903), The Thirty Seven Nats: A phase of spirit-worship prevailing in Burma (1906), Anthropology as a Practical Science (1914), Fifty Years of the Indian Antiquary (1921), The word of Lalla (1924), North Indian Proverbs (2010)

ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲੋਕਧਾਰਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਰਹਾਂਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਲੋਕਧਾਰਾ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੀ ਕਈ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਢੁਕਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਲੇਖਕ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਸੰਪਾਦਨ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੋਕਧਾਰਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕੁਝ ਨਿੱਜੀ ਮੰਤਵ ਸਨ ਤਾਂ ਵੀ ਇਹ ਕਾਰਜ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਵਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਹਾਈ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ।

ਟੈਪਲ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਦੰਤ-ਕਥਾਵਾਂ, ਲੋਕ-ਕਹਾਣੀਆਂ, ਕਿੱਸੇ, ਸਵਾਂਗ ਤੇ ਗੀਤ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ 'The Legends of The Panjab' (ਤਿੰਨ ਜਿਲਦਾਂ) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ। ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨ ਜਿਲਦਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ 59 ਰਚਨਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤੀਆਂ (ਜਦੋਂ ਕਿ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ, ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦਿਤ ਸੰਸਕਰਣ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ 56 ਰਚਨਾਵਾਂ ਹਨ) ਪਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਲੇਖਕ ਨੇ 118 ਰਚਨਾਵਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਉਹ ਤੀਜੀ ਜਿਲਦ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿੱਚ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਰਚਨਾ ਦੇ ਮੂਲ ਪਾਠ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਟੈਪਲ ਉਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਟਿੱਪਣੀ ਜ਼ਰੂਰ ਦਰਜ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਿਰਫ ਲੋਕਧਾਰਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਇਕੱਠਤ ਕਰਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਵੀ ਸੀ। ਆਪਣੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਕਹਾਣੀ ਪੰਜਾਬੀ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਤੇ ਕਿੱਥੋਂ ਆਈ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਹਰੀ ਚੰਦ ਦੀ ਗਾਥਾ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਉਸ ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ ਵੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, "ਇਹ ਹਰੀਸ਼ਚੰਦਰ ਦੀ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਆਧੁਨਿਕ ਰੂਪ ਹੈ ਜੋ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਅਤੇ ਐਤਰੇਯ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਆਧੁਨਿਕ ਰੂਪ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਨਲ-ਦਮਯੰਤੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਵਾਂਗ, ਹਰੀਸ਼ਚੰਦਰ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਅੱਜ ਵੀ ਬਹੁਤ

ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰੀਸ਼ਚੰਦਰ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸ਼ੈਬਿਆ ਅਤੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਨਾਮ ਰੋਹਿਤਾਸ਼ਵ ਹੈ।"³ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੈਪਲ ਕੇਵਲ ਲੋਕਧਾਰਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸਗੋਂ ਲੋਕਧਾਰਾ ਰਾਹੀਂ ਭਾਰਤੀ/ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ-ਮਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਟੈਪਲ ਨੇ ਪਟਵਾਰੀਆਂ, ਭੰਡਾਂ, ਮਰਾਸੀਆਂ ਅਤੇ ਢਾਡੀਆਂ ਤੋਂ ਲੋਕਧਾਰਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੈਸੇ, ਨਸ਼ੇ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਪੱਤਰ ਦਾ ਲਾਲਚ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰਵਾਇਆ। ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਖੋਜਕਾਰ ਸੀ ਜੋ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਤੇ ਮੰਨਦਾ ਸੀ ਕਿ ਲੋਕ-ਕਥਾਵਾਂ ਦੀ ਰੂਹ ਸਿਰਫ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਵਸਦੀ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਵਿਲੱਖਣ ਸੀ। ਉਹ ਹਰ ਕਹਾਣੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਰਜ ਕਰਦਾ ਸੀ ਉਹ ਕਹਾਣੀ ਕਿੱਥੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ, ਕਿਸ ਢਾਡੀ ਨੇ ਸੁਣਾਈ ਜਾਂ ਕਿਸ ਤੋਂ ਲਿਖਤੀ ਖਰੜਾ ਮਿਲਿਆ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ 'ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਨਿਵਲ ਦਈ' ਕਹਾਣੀ ਬਾਰੇ ਉਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ,

"ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਅੰਬਾਲੇ ਦੇ ਲਾਗਲੇ ਪਿੰਡ ਬਿਬਿਯਾਲ ਦੇ ਦੋ ਮਜ਼੍ਹਬੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਗਾਇਆ।"⁴

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਸੂਚਕ ਅਤੇ ਟਿਕਾਣੇ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਮੁਨਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਹਦਾਇਤ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਛੋਟੀ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਗੱਲ ਵੀ ਨੋਟ ਕਰਨ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਕਾਰ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਲੱਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਟੈਪਲ ਦੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਬਾਰੇ ਡੂੰਘੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਸਦੇ ਮੰਤਵ ਸੱਤਾਪੱਖੀ ਸਨ ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਅਧਿਐਨ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਦੇਣ ਮੁੱਲਵਾਨ ਹੈ।

ਟੈਪਲ ਨੇ ਸਿਰਫ ਲੋਕ-ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਤੇ ਵਰਗੀਕਰਣ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਜਿਲਦ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਦੰਤ-ਕਥਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਰਸਾਲੂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ, ਪਾਂਡਵ ਸ਼੍ਰੇਣੀ, ਬੀਰ ਰਸੀ, ਸਖੀ ਸਰਵਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਅਤੇ ਸੰਤ ਸਾਹਿਤ ਸ਼੍ਰੇਣੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਸਨੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਵਰਗੀਕਰਣ ਕਿਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਸਾਲੂ, ਪਾਂਡਵ, ਸਖੀ ਸਰਵਰ ਵਰਗੇ ਪਾਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਾਤਰਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਰਗੀਕਰਣ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਬੀਰ ਰਸੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨਾਲ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਇਕਸਾਰਤਾ ਵਾਲੀ ਵਰਗਵੰਡ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਅਚੇਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਗ ਵੰਡ ਕਰਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਦੰਤ-ਕਥਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਲਈ ਆਪਣਾ ਇਕ ਅਧਿਐਨ ਮਾਡਲ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੰਤ-ਕਥਾਵਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ 'Folk Tales of Bengal', 'Indian Fairy Tales' ਅਤੇ 'Wide-awake Stories' ਦੀਆਂ 120 ਕਹਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਰੂੜੀਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਟੈਪਲ ਸਿਰਫ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸਗੋਂ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਟੈਪਲ ਲੋਕਧਾਰਾ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਇਕੱਤਰੀਕਰਣ, ਵਰਗੀਕਰਣ, ਸੰਪਾਦਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਨਵੇਂ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਮਾਡਲ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਟੈਪਲ ਨੇ ਲੋਕ-ਕਥਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮਾਡਲ

ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਉਹ ਪਾਤਰਾਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਤੇ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਤੇ ਯੂਰਪੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸਾਂਝੇ ਨੁਕਤੇ ਲੱਭਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਯੂਰਪੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਾਇਕ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁਸੀਬਤ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਭਾਰਤੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭੇਸ ਬਦਲਣ, ਜਾਦੂਈ ਵਾਹਨ ਆਦਿ ਰੁੜ੍ਹੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਨਾਇਕ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਮੁਸੀਬਤ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਅੰਤ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੁਖਾਂਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਖਲਨਾਇਕ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਨਾਇਕ ਹੀ ਜਿੱਤਦਾ ਹੈ।

ਟੈਪਲ ਦੀ ਲੋਕ-ਕਹਾਣੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕਧਾਰਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਢਾਡੀ ਗਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਵਿਚਕਾਰ ਨਹੀਂ ਟੋਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸਗੋਂ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਨੋਟ ਕਰਦੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

*“ਇਕ ਢਾਡੀ ਇਕ ਸਮੇਂ 300 ਤੋਂ 400 ਤੱਕ ਲਾਈਨਾ ਗਾਵੇਗਾ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਆਰਾਮ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਇਤਨਾ ਇਕ ਸਾਧਾਰਣ ਆਦਮੀ ਇਕ ਬੈਠਕ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਲਿਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਖਰੜਾ ਉਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਸੁਣੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਸਬੰਧੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਇਹ ਹੀ ਮੌਕਾ ਹੈ।”*¹⁵

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਮੂਲ ਪਾਠ ਅਤੇ ਨਿਭਾਓ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕੀਤਾ, ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਮੁਨਸ਼ੀਆਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਮੁਨਸ਼ੀ ਕੱਚਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ, ਫਿਰ ਟੈਪਲ ਖੁਦ ਉਸਨੂੰ ਰੋਮਨ ਲਿਪੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦਾ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਦਾ। ਉਸਦੀ ਸੰਪਾਦਨ ਵਿਧੀ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ, ਉਹ ਨਾ ਸਿਰਫ ਮੂਲ ਪਾਠ ਤੇ ਅਨੁਵਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਲੋਕ-ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਟਿੱਪਣੀ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਦਰਜ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਟੈਪਲ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੇ ਖੋਜ-ਪ੍ਰਬੰਧ ‘A Dissertation on the Proper Names of Panjabis (with special reference to the Proper Names of Villagers in the Eastern Panjab)’ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਗੰਭੀਰ ਖੋਜ ਚਿੰਤ-ਬਿਰਤੀ ਦੀ ਝਲਕ ਵਿਦਮਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਖੋਜਕਾਰ ਨੇ ਪੂਰਬੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਮਾਜ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਉਸਨੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਧਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਰੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਖੋਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਉਸਨੇ ਅੰਬਾਲਾ ਅਤੇ ਮੇਰਠ ਦੀਆਂ ਛਾਉਣੀਆਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ। ਉਸਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੋਂ ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਤੀਜੇ ਕੱਢੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਥੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਛਾਣਾਂ ਜਿਵੇਂ ਹਿੰਦੂ, ਸਿੱਖ, ਜੈਨ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ, ਸ਼ਹਿਰੀ ਆਦਿ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਸ਼ਾਲ ਆਬਾਦੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਟੈਪਲ ਨੇ ਲੋਕ-ਕਥਾਵਾਂ ਦੇ ਪਾਤਰਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਮਾਡਲ

ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ; ਠੀਕ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਿਮ ਧਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਵੀ ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਮਾਡਲ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਟੈਪਲ ਦੀ ਰੁਚੀ ਮਹਿਜ਼ ਸਮੱਗਰੀ ਇਕੱਤਰੀਕਰਨ ਜਾਂ ਉਸਦੀ ਸਾਧਾਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਉਹ ਸੁਚੇਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਾਜ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਜ਼ਾਵੀਏ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਥੀਸਸ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਖੋਜ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਿਰਫ ਨਾਵਾਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਸਗੋਂ ਜਾਤਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿੱਤਿਆਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਇੱਛੁਕ ਹੈ। ਉਹ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਨਾਂ ਕਿਸ ਜਾਤ ਅਤੇ ਕਿਸ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਖਿੱਤੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅਵਚੇਤਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸੰਬੰਧਿਤ ਖਿੱਤੇ ਵਿਚਲੀ ਵਰਣ-ਵਿਵਸਥਾ, ਜਾਤ-ਪ੍ਰਥਾ, ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਪਛਾਣ ਜਿਹੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਲੇਵਰ ਵਿੱਚ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇੰਝ ਉਸਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਾਰਜ ਇਕੱਤਰੀਕਰਨ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਵਿਭਿੰਨ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਤੱਕ ਰਸਾਈ ਕਰਕੇ ਅੰਤਰ-ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੱਕ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਉਸਦੇ ਮਾਡਲ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਸੀਮਾਵਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਮੁੱਢਲੇ ਯਤਨਾਂ ਵਜੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਪਿਛੇਤਰ ਜਿਵੇਂ ਰਾਮ, ਲਾਲ, ਸਿੰਘ, ਰਾਏ ਆਦਿ ਦੇ ਖਾਸ ਅਰਥ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉੱਚ ਜਾਤੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ,

*“ਰਾਮ” ਅਤੇ “ਲਾਲ” ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਪੂਰਕ ਵਜੋਂ ਜੋੜੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, “ਸਿੰਘ” ਖੱਤਰੀਆਂ ਲਈ ਅਤੇ “ਮੱਲ”, “ਰਾਏ” ਅਤੇ ਲਾਲ ਵੈਸ਼ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸੂਦਰਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਪਿਛੇਤਰ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ।”*¹⁶

ਹਾਲਾਂਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਵਾਲਾ ਹਰ ਸਿੱਖ (ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਤ ਦਾ ਹੋਵੇ) ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ‘ਸਿੰਘ’ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਸਲੇ ਬਾਬਤ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਟੈਪਲ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਟਪਲਾ ਖਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਅਸਲ 'ਚ ਉਸਦੀ ਸੀਮਾ ਦਾ ਕਾਰਣ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੇ ਗਏ ਖਿੱਤੇ ਕਰਕੇ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਅਧਿਐਨ ਖੇਤਰ ਸਤਲੁਜ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵਾਲਾ ਇਲਾਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਅਧਿਐਨ ਖਿੱਤਾ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਪੂਰਬ ਵਾਲਾ ਪਾਸਾ ਸੀ ਜੋ ਅੰਬਾਲਾ ਤੋਂ ਮੇਰਠ ਤੱਕ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਅਬਾਦੀ ਦਾ ਦਬਦਬਾ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ। ਸੋ ਟੈਪਲ ਦਾ ਸਤਲੁਜ ਤੋਂ ਪੂਰਬ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਖਿੱਤੇ ਬਾਰੇ ਇਹ ਨਿਰਣਾ ਲੈ ਲੈਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਸੀ। ਸੋ ਉਸਦੀ ਇਸ ਸੀਮਾ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸੁਹਿਰਦਤਾ ਨਾਲ ਚਿੰਤਨ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

ਟੈਪਲ ਸਿਰਫ ਨਾਵਾਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਸਗੋਂ ਅਜਿਹੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹਨ। ਉਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਅਵਚੇਤਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵੀ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਔਰਤ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਕੁੜੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਅਤੇ ਮੁੰਡਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਕੁੜੀ ਦਾ ਨਾਂ ਮੁੰਡਿਆਂ ਵਰਗਾ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੱਛੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਅਗਲੀ ਵਾਰ ਮੁੰਡਾ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਮੁੰਡਿਆਂ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਇਸ ਕਿਰਿਆ ਰਾਹੀਂ ਮਾਪੇ ਅਚੇਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ-ਮਨ ਅੱਜ ਵੀ ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸਿਰਫ ਕੁੜੀਆਂ ਹੀ ਜੰਮਦੀਆਂ ਹੋਣ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਧੀ ਦਾ ਨਾਂ 'ਬਹੁਤੀ', 'ਬਬੇਰੀ', 'ਅੱਕੀ', 'ਮਾਫ਼ੀ', 'ਰੱਜੀ' ਆਦਿ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਂ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਰਿਵਾਰ ਕੁੜੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਕੁੜੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਮੁੰਡਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਟੈਪਲ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਚਨਾ 'Anthropology as a Practical Science' ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਭਾਸ਼ਣ ਸੰਕਲਿਤ ਹਨ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨਵ-ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਤਕਨੀਕੀ ਗਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਮਾਜ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਗੀਤ, ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਆਦਿ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਅੱਗੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ 'ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੋਂ ਚਲਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹਰ ਸਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਅਫਸਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਜਿਸ ਵੀ ਖਿੱਤੇ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਉਥੋਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ ਸਿੱਖਣ। ਟੈਪਲ ਲੋਕਧਾਰਾ ਅਧਿਐਨ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ,

“ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਉਪਰ ਰਾਜ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਹੀ ਜਾਣਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਤੁਸੀਂ ਰਾਜ ਕਰਨਾ ਹੈ।”

ਸੰਨ 1884 ਈ. ਵਿੱਚ ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ ਵਿੱਚ ਮਾਨਵ-ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਅਧਿਐਨ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ। ਉਥੇ ਸਕੂਲ ਆਫ ਐਥਨੋਪੋਲੋਜੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਫਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਤਾਇਨਾਤ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਅਗਲੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਟੈਪਲ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਦੇ ਕੇਵਲ ਸਰੀਰਕ ਗਠਨ ਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਆਦਤਾਂ ਦਾ ਵੀ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਉਸਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਲੋਕਧਾਰਾ ਵੱਲ ਹੈ। ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਭਾਰਤ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਲੇ ਅਫਸਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਮਾਨਵ-ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਪੁਰਜ਼ੋਰ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦਿਆਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜਾਤੀ ਇੱਕ ਅਹਿਮ ਤੱਤ ਹੈ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਵੰਡਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਵੀ ਇਸ ਵਰਗਾ ਤੱਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਇਸੇ ਜਾਤ-ਪ੍ਰਥਾ ਕਾਰਨ ਭਾਰਤੀ ਆਬਾਦੀ ਬਾਹਰੀ ਹਮਲਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਜੁੱਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸ਼ਾਸਕ ਭਾਰਤ

ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਰਹੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੈਪਲ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਰਾਹੀਂ ਭਾਰਤੀ/ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਉਹ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਉਘਾੜਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ਼ੁਲਾਮ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਆਰ. ਸੀ. ਟੈਪਲ ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਿਰਤ 'North Indian Proverbs' ਵੱਲ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਟੈਪਲ ਨੇ ਕੁੱਲ 387 ਅਖਾਣ ਸੰਗ੍ਰਹਿਤ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 37 ਫਾਰਸੀ, 81 ਉਰਦੂ, 190 ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ 79 ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਹਨ। ਭੂਮਿਕਾ ਵਿੱਚ ਸੰਗ੍ਰਹਿ-ਕਾਰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅਖਾਣਾਂ ਬੇਅੰਤ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸਨੇ 12000 ਅਖਾਣ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜੋ ਅਜੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਅਧੀਨ ਹਨ। ਉਸਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅਖਾਣ ਦੀ ਸਹੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਢੁੱਕਵੀਂ ਵਰਤੋਂ ਸਿਰਫ ਉਸ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਮੂਲ ਵਕਤਾ ਕੋਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਦੀ ਇਹ ਟਿੱਪਣੀ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਖਾਣ ਕੇਵਲ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਭਾਵ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਭਾਵ ਉਹੀ ਵਿਅਕਤੀ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਪਲਿਆ ਹੋਵੇ। ਟੈਪਲ ਨੇ ਅਖਾਣਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਅੰਬਾਲਾ ਦੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਮੁਨਸ਼ੀਆਂ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਭਾਰਤੀ/ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਾਣਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਸਨੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਨੁਵਾਦ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਅਖਾਣ ਦੀ ਅਸਲ ਰੂਹ ਉਸਦੀ ਮੂਲ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਟੈਪਲ ਨੇ 'ਸਾਲੀ ਅੱਧੀ ਘਰਵਾਲੀ' ਅਖਾਣ ਨੂੰ 'ਸਾਲੀ ਅੱਧੀ ਰੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ' ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਨੁਵਾਦ 'Your Brother's Wife is half Your wife' ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਰਾ ਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ 'ਭਾਬੀ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ 'ਸਾਲੀ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਅਖਾਣ 'ਆਪਣਾ ਦੁੱਧ ਪਰਾਈ ਚਾਰ' ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ 'One's Own Milk is another's curds (One man's meet is another man's poison)' ਵੀ ਢੁੱਕਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇੱਕ ਅਖਾਣ 'ਜਦ ਲਗ ਬੱਚਾ ਰੋਂਦਾ ਨਹੀਂ ਮਾਂ ਮੂੰਹਾ ਦਿੰਦੀ ਨਹੀਂ' ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ 'As long as the baby does not cry the mother does not give her breast'⁸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸ਼ਬਦੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਅਨੁਵਾਦ ਠੀਕ ਹੈ ਪਰ ਟੈਪਲ ਇਸ ਅਖਾਣ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਅਖਾਣ ਵਿੱਚ ਮਾਂ ਦੇ ਦੁੱਧ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪਰ ਟੈਪਲ ਕੇਵਲ ਇਸ ਦਾ ਸ਼ਬਦੀ ਅਨੁਵਾਦ ਹੀ ਕਰ ਸਕਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੈਪਲ ਨੇ ਇੱਕ ਅਖਾਣ ਨੂੰ ਦੋ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ 'ਸਿਰ ਮੁਨਾਉਂਦੇ ਗੜ੍ਹੇ ਪਏ' ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ 'Hail fell on his shaved head' ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ 'ਸਿਰ ਮੁਡਾਂਤੇ ਔਲੇ ਪੜੇ' ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ 'The hail came down on his shaven poll' ਕੀਤਾ ਹੈ।⁹ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਅਖਾਣਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਇੱਕੋ ਹੈ ਪਰ ਦੋਨਾਂ ਅਖਾਣਾਂ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਵੱਖਰਾ-ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਅਖਾਣ 'ਸਹਿਜ ਪਕੇ ਸੇ ਮਿੱਠਾ ਹੋ' ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ 'Slowly cooked sweet'¹⁰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਬਦੀ ਅਨੁਵਾਦ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ ਪਰ ਅਰਥ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਿਆ। ਭਾਵੇਂ ਉਸਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਅਖਾਣ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਠੀਕ ਜਾਪਦੇ ਹਨ ਪਰ ਹਰੇਕ ਅਖਾਣ ਦੀ ਪਰਖ ਅਜੇ ਬਾਕੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਟੈਪਲ ਨੇ ਡਾ. ਫੈਲਨ ਦੇ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ 'A Dictionary of

Hindustani Proverbs' ਦਾ ਸੰਪਾਦਨ, ਅਨੁਵਾਦ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 12500 ਅਖਾਣ ਅਤੇ ਮੁਹਾਵਰੇ ਹਨ। ਉਸਦਾ ਖੋਜ-ਪੱਤਰ 'Some Panjabi and other Proverbs' ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਕੁਝ ਭਾਰਤੀ/ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਾਣਾਂ ਦੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਖਾਣਾਂ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਲੋਕਧਾਰਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਟੈਪਲ ਨੇ ਲੋਕਧਾਰਾ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਧਿਐਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲੇਖ 'The Science of Folklore' ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਅਹਿਮ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਲੋਕਧਾਰਾ ਅਤੇ ਗ਼ੈਰ-ਲੋਕਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਉਹ ਇਤਿਹਾਸ ਹਨ; ਜਦਕਿ ਬਾਕੀ ਦੰਤ-ਕਥਾਵਾਂ ਲੋਕਧਾਰਾ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ। ਉਸਨੇ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਟੈਪਲ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ ਦਾ ਇਕ ਲੰਮਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਲੋਕਧਾਰਾ ਦੀ ਸਾਰਥਕ ਸਮਝ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤੀ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਅਗਲੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਨਾਮ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਵਰਗਾ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਹੀ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਕਿ ਮੌਤ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਟੈਪਲ ਲੋਕ-ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਇੱਕ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ ਸਗੋਂ ਉਸਦੀ ਆਪਣੀ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਯਾਤਰਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ, ਰੀਤਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਅਧਿਐਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

‘ਦ ਇੰਡੀਅਨ ਐਂਟੀਕਿਊਰੀ’ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ 1872 ਈ. ਵਿੱਚ ਜੇਮਜ਼ ਬਰਗੇਸ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਇਤਿਹਾਸ, ਸਾਹਿਤ, ਭਾਸ਼ਾ, ਦਰਸ਼ਨ, ਧਰਮ ਅਤੇ ਲੋਕਧਾਰਾ ਦੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਟੈਪਲ 1885 ਤੋਂ 1931 ਤੱਕ ਲਗਭਗ 47 ਸਾਲ ਇਸ ਰਸਾਲੇ ਦਾ ਸੰਪਾਦਕ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਖੋਜ-ਪੱਤਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ। ਉਸਨੇ ‘Fifty Years of Indian Antiquary’ ਨਾਂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਵੀ ਲਿਖੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੇਂ ਛਪੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਖੋਜ-ਪੱਤਰਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। 1883 ਈ. ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਪੰਜਾਬ ਨੋਟਸ ਐਂਡ ਕਿਊਰੀਜ਼ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ 1887 ਤੱਕ ਇਸਦਾ ਸੰਪਾਦਕ ਰਿਹਾ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਰ. ਸੀ. ਟੈਪਲ ਨੇ ਭਾਰਤੀ/ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੀ ਜੋ ਪਰੰਪਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਉਹ ਅੱਜ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਮੁੱਢਲੇ ਖੋਜਕਾਰਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਵੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ। ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ ਸਨ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਘਟਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖ ਸਕਦੇ। ਇਹਨਾਂ ਖੋਜਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਰ. ਸੀ. ਟੈਪਲ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਸਿਰਫ ਲੋਕਧਾਰਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਇਕੱਤਰੀਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸਗੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰਤੀ ਚਿੰਤਨ, ਅਨੁਵਾਦ ਅਤੇ ਆਲੋਚਨਾ ਬਾਬਤ ਵੀ ਮੁੱਢਲਾ ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਾਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸਿੱਟੇ:-

- ਰਿਚਰਡ ਕਾਰਨੈਕ ਟੈਪਲ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ, ਸੰਪਾਦਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ। ਉਸਦੀ ਤਿੰਨ ਜਿਲਦਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕ ‘The Legends of Panjab’ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਮੀਲ ਪੱਥਰ ਹੈ।
- ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਈਸਾਈ ਮਿਸ਼ਨਰੀਆਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ‘ਤੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਰਾਜ ਕਰਨ, ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਭਾਰਤੀ/ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਮੂਹ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਹੈ।
- ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਅਧਿਐਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੋਹਰੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਗ਼ੁਲਾਮ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਨੂੰ ਘਟੀਆ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਪੱਛਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਨੂੰ ਸਭਿਅਤਾ ਦੀ ਪੌੜੀ ਉੱਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਦਿਖਾਉਣਾ।
- ਆਰ. ਸੀ. ਟੈਪਲ ਜਿਸ ਵੀ ਖਿੱਤੇ ਵਿੱਚ ਗਿਆ ਉਹ ਉਥੋਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਲੋਕਧਾਰਾ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਦੀ ਲੋਕਧਾਰਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਬਹੁਤ ਵਿਲੱਖਣ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਲੋਕਧਾਰਾ ਖੋਜੀਆਂ ਨੂੰ ਟੈਪਲ ਤੋਂ ਸੇਧ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
- ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਜਾਂ ਹੋਰ ਗ਼ੁਲਾਮ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਰਾਜ ਕਰਨ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸਗੋਂ ਉਦਯੋਗਾਂ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਮਾਲ ਵੇਚਣ ਅਤੇ ਕੱਚਾ ਮਾਲ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਮੰਡੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਵੀ ਕੀਤਾ।

ਹਵਾਲੇ ਅਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ

1. ਸ਼ਰਧਾ ਰਾਮ ਫਿਲੌਰੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਬਾਤ-ਚੀਤ, ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ (ਭਾ.) (ਸੰਪਾ.), ਲੋਕਗੀਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, 2004, ਪੰਨਾ: 5।
2. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਲੀ, “ਲੋਕਧਾਰਾ ਅਤੇ ਲੋਕਧਾਰਾ ਵਿਗਿਆਨ”, ਪਰਖ, ਜੁਲਾਈ-ਦਸੰਬਰ 2020 (ਚਿੰਤਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ-1), ਪੰਨਾ: 5।
3. Richard Carnac Temple, *The Legends of the Panjab*, Vol. 3, Education Society's Press, Bombay, 1891, p: 53.
4. ਆਰ. ਸੀ. ਟੈਪਲ, ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਗਾਥਾਵਾਂ (ਜਿਲਦ ਪਹਿਲੀ), ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ, ਪਟਿਆਲਾ, ਤੀਜਾ ਸੰਸਕਰਣ, 2022, ਪੰਨਾ: 238।

5. ਉਰੀ, ਪੰਨਾ: VI।
6. Richard Carnac Temple, *A Dissertation on the Proper Names of Panjabis, with Special Reference to the Proper Names of Villagers in the Eastern Panjab*, Education Society's Press, Bombay, 1883, p. 14.
7. Richard Carnac Temple, "The Value of a Training in Anthropology for the Administrator", *Man*, Vol. 14, 1914, p. 34.
8. ਆਰ. ਸੀ. ਟੈਂਪਲ, "ਉਤਰੀ ਭਾਰਤੀ ਅਖਾਣ", ਫੋਕ-ਲੋਰ ਜਰਨਲ, 1885, ਪੰਨਾ: 40।
9. ਉਰੀ, ਪੰਨਾ: 26।
10. ਉਰੀ, ਪੰਨਾ: 35।

Cite this Article-

ਮਦਨ ਪਾਲ ਸਿੰਘ (Madan Pal Singh), ਆਰ. ਸੀ. ਟੈਂਪਲ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਧਾਰਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਇਕੱਤਰੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ (R. C. Temple Da Punjabi Lokdharai Samagri De Ikattarikaran Vich Yogdan), ਅਰਮਾਨ (ARMAAN), ISSN: 2583-9446 (O), Volume- 4, Issue- 2, April-June 2026, Page: 77-83.

Journal URL: www.armaan.org.in

DOI: <https://doi.org/10.64119/armaan.vol.4.issue2.15>

This article is an open access article published under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY-NC 4.0) license. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

